

JOAN BROSSA: POEMES I CARTELLS

En el darrer número d'aquesta «Revista de Girona», comentàvem el fet del retorn a les nostres sales de l'obra d'en Joan Ponç, aquell pioner que formà part del grup «Dau al Set», que tan decisiu fou per al ressorgiment de l'art a les nostres terres, i que manté la flama viva a través d'altres components del mateix grup, com el gironí Tharrats i també en Cuixart, integrat plenament aquí.

Ara ha tornat un altre d'aquells homes inquiets del mateix grup, en Joan Brossa, qui a la Casa de Cultura «Tomàs de Lorenzana» de Girona i presentat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, ens mostrarà sota el lema «Poesia visual/Poemes objecte/Cartells», unes obres sorprenents en tots sentits, tant de l'execució —una frescor diàfana—, com de la temàtica, molta de la qual semblava talment que hagués estat esperant que un home com aquest artista l'hagués sublimitzat, convertint en art petites coses de la vida quotidiana, que ens envolten i que manta vegada ens passen desapercebudes.

Dins «Dau al Set», en Joan Brossa fou potser aquell que li va donar impuls de bon començament, o millor encara, d'abans d'iniciar-se i hem d'anar a buscar-lo en aquelles activitats i expressions d'abans del grup que tragué la revista «Dau al Set», que tingué com a predecessora «Algol», on l'home a qui avui assenyalem hi abocava les seves inquietuds i hi expressava els seus sentiments, escrivint i escrivint poemes i proses.

Un sol número aparegué de «Algol», per donar pas, per fusionar-se plenament amb els altres artistes, i sorgir el «Dau al Set». En una mena d'editorial titulat «La presència forta», en Brossa, diu entre altres coses: «...la verdor dels grans arbres que brilla emmarcant turons i turons de roques, s'esgota en un cercle que no val la pena de resseguir si no és amb ploma de metall nova; ja no de gall, que és enemic de la nit. ALGOL —nom donat pels astròlegs àrabs al diable— no és cap dona cavalcant en un corcer, però, igualment delicadíssim, ja ha deixat enrera, en blanques nits que tenien plom, cendres de poma, sons de penitència sota la nau central i, entre salt i trencadissa, la seva negra corona de corns. Molts assenyats predecessors han caigut en el camp d'honor...».

És com la rebel·lió, el trencament, que llargament explica i justifica, per després, ja en el primer número de «Dau al Set», com a poeta dirà:

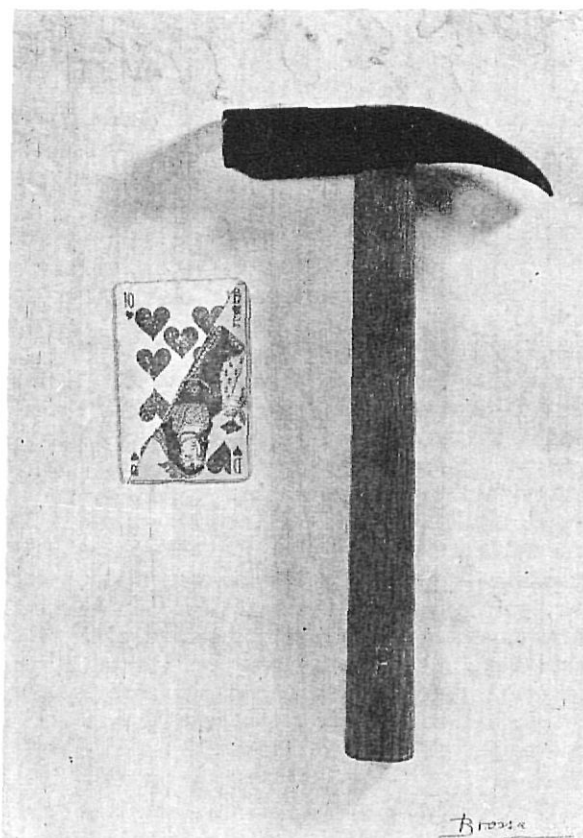
miscel·lània
d'actualitat

per
GIL BONANCIA

«A les anques empremtes d'ocellot.
 Calar foc a la bèstia no m'atura,
 i la moneda es torna pedra al sot
 on callarà la barba qui pastura
 amb els peus a les mans. Tampoc no es pot
 esgarrapar, ací, en finestra dura,
 amb ploma d'oca d'escriptor remot,
 la pedra que es precisa en nit obscura».

Ell fa poesia com sigui. Escriure i escriure, l'any 1948 en una llarga divagació deia: «Avui un qualsevol es fa expresses les sabates. La meua amant mateixa llisca sobre el pergamí, imitant el grall dels cèrvols. Ai! si jo no fos un rodamón que em lliuro de les bèsties a força de córrer! Que hi fa que ella i jo ajuntem els llavis, si la llengua ens priva de rumiar! Ai! Ai mil vegades!».

Potser aquesta divagació serveixi per a situar-nos el Brossa primitiu, que per altra banda ha estat i és sempre el mateix. Si la poesia és art, perquè descriu, expressa i diu amb la ma-



Poema experimental, exposat per primera vegada a la Sala Caralt. Barcelona, 1951.

teixa força de colors d'un pintor, cal considerar doncs que té totes les essències del sentiment i l'eloqüència.

Es va cansar d'escriure i va dibuixar? No, és com si un dia, per les presses, el desordre o qui sap perquè, potser perquè no ho volia ell mateix, no trobés la ploma i, sense adonar-se'n, agafés el llapis o el pinzell i seguís dient-nos allò mateix que ens tenia acostumats.

«Poesia visual/poemes objecte/cartells», lema de la mostra és prou expressiu i cert. Tot supeditat al poema, o bé tot fet ritme gràcies a la visió d'en Brossa. Un Brossa que «s'expressa com vol o de tota manera», escrivint teatre, amb personatges i situacions que s'engronxen al ritme que ell els hi assenyala. Busca l'art total o perquè el sent plenament, pot expressar l'art amb les cent mil maneres que aquest es manifesta. De «Poeta de la il·lusió» el qualificava la Pilar Parcerises.

En aquesta mostra visual tot és poesia. Lletres, paraules, noms, figures, unes vegades soles, lliures, al natural, d'altres incrustades, afegides incorporades o formant part d'un tema que, en rebre aquest amanit, o condiment d'en Brossa, és com si agafés noves formes o significats, inclús diríem nova llum, nova dinàmica.

Afegir... i a vegades restar o traure. O les dues coses per tal de sorprendre'ns amb resultats impensats, conservant, això sí, o augmentant encara, l'aspecte poètic present en tota l'obra, descobrint-nos quantes coses pot expressar el mateix objecte-dibuix, o quants tons poden sorgir d'un mateix instrument musical a voluntat de l'interpret.

Poemes experimentals. Jugar a consciència amb els més imprevistos objectes, reunits amb el just equilibri, per tal d'aconseguir uns resultats plàstics de gran impacte, com pot fer-ho en altres moments amb la poesia.

Davant allò que el primer cop de vista o moment, a un pot semblar-li incoherent, tot seguit, com arribat amb la rapidesa d'un llampec hi descobreixes que hi ha quelcom, que hi ha molt, perquè premeditadament ens ho fa entendre. Potser llavors és quan et fas la pregunta: «I perquè no?, perquè tot seguit, amb la mateixa vertiginositat, admirar-ho i per tant acceptar-ho i fins i tot agrair-ho. Perquè ets comprès a l'obra i a l'autor conjuntament. Ets comprès que no sempre vol dir-te coses transcendents, sinó més encara, petites coses, d'aquestes del nostre entorn, quotidianes, comunicades a mitja veu, amb un to plaent. De primer antuvi pot semblar a algú que embolica, quan en realitat destria, apropant-se més a nosaltres.

En art no hi ha absurd, si de cas pot ser en la recepció però mai en l'execució, si corre a càrrec d'un autèntic artista. Cal apropar-s'hi per comprendre, entendre'l. I aquí és on rebem l'ajuda de l'artista.

A l'octubre de 1951 en Joan Brossa, a la «Sala Caralt», va fer una exposició que va merèixer el següent comentari del gironí Joan-Josep Tharrats, publicat al «Dau al Set» i que reproduïm com ajuda per a conèixer l'artista que comentem avui:

«Abans de fer-se els llibres, la gent aprenia amb el naips i en els jocs de cartes es varen inspirar els primers llibres. En ells només hi havia gravats i «sants», així els entenia tothom. En Brossa, que és una mena de camaleó, però a l'inrevés, que dóna el color que vol a tot allò que toca, també ho va fer així. Manipulant i escamotejant naips va assolir el do de sorprendre el més despert, com si l'engegués amb un piano de maneta. Encara que ell sigui a voltes una mena d'eminència gris del «Dau», crec que podria quedar molt bé en una d'aquestes ocupacions: a) fer de fratre d'un higròscop; b) anar a cantar als Cors d'en Clavé a mitja tarda, entre llesca i llesca de pa amb tomàquet; c) fer d'un d'aquells personatges que encara hi ha pintats a les portes de les botigues i que tenen dues personalitats: «antes de entrar al establecimiento i después...». Però si el vigiléssiu bé, entossudit amb el seu realisme a contra-rellotge, li trobaríeu, a la butxaca, poesies de Mossèn Cinto».

Al teatre «Olimp» de Barcelona el 2 de juny de 1951 es va estrenar l'obra d'en Joan Brossa titulada «Nocturns encontres» amb el sots-títol aclaratiu que diu: «O un milionari es troba arran de la mort. Una nevoda seva, única hereua, presa d'un desengany amorós, el cura amb sollicitud. Els parents del moribund fan tot el possible per a desheretar-la i no dubten de recórrer al crim (1947)». Hi ha vuit personatges a l'obra i l'arlequí és interpretat per en Joan Ponç, mentre que l'aportació d'una veu corria a càrrec de Modest Cuixart. Serveix per patentitzar aquest qualificatiu de complet en qualsevulla de les manifestacions o expressions artístiques de les quals es val en Joan Brossa. N'escrigué moltes, quasi totes d'un sol acte, però punyents i amb deseiximent.

Escrigué llargs oracles dels seus companys, fa poemes dibuixos i pinta. Amb els poemes-objecte. Amb aquesta forma d'expressió, o aquesta manera, reb i persisteix la definició de «brossàrium», ja que li dóna una personalitat pròpia i ben definida.

Joan Brossa s'ha apropiat a nosaltres. Sempre ha estat entre nosaltres amb la seva obra resultant del seu esperit. Ara ens l'ha mostrada



Centenari del ferrocarril Barcelona - Vilanova, 1981.

més plenament. Hem estat junts, endinsats en el seu món. I la veritat és que hom s'hi troba bé, perquè allò que pot semblar lacònic o fred, en realitat és ple de poesia, d'una humanitat comunicativa, compartida, de diàleg senzill, amb aquest punt just, precís d'ironia, sense arribar al sarcasme, i si de cas a la sorna, tant del nostre país, que clarifica conceptes situant-nos al lloc just, o almenys en l'equilibri adient. És, doncs, també en Joan Brossa, un mestre d'ensenyança de la vida o bé un pilot o cicerone, que ens ajuda en aquests camins o aparadors que hi ha als nostres costats i entorns, plens de petits detalls, —poden ser flors o plàstics, això sí—, de cada un dels quals podem treure'n conseqüències. Ell ens explica els que sobresurten, o millor encara, aquells que són positius, perquè la vida, a través de l'art, ens aporti una esperança. A vegades, no podem saber quins són els propòsits dels artistes en crear la seva obra. Ni tan sols si en aquells moments pensen amb les conseqüències o sols a donar sortida als sentiments que d'ells brollen. Però si podem saber, perquè som nosaltres mateixos els que hem d'endinsar-la, els seus resultats, i aquests, en el cas d'en Brossa, creiem senzillament que són positius per a molts.